

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยายหาความสัมพันธ์ (Descriptive Correlational Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นนภายหลังคลอดบุตรคนแรก และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้การเป็นมารดาในกลุ่มมารดาวัยรุ่นนภายหลังคลอดบุตรคนแรก

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คือ มารดาวัยรุ่นนหลังคลอดบุตรคนแรก และพหุบุตรมาตรวจสุขภาพและรับวัคซีนที่คลินิกเด็กดี ณ โรงพยาบาลพญาบาลของรัฐ 5 แห่งในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย โรงพยาบาลสมุทรปราการ โรงพยาบาลบางบ่อโรงพยาบาลบางพลี โรงพยาบาลบางจาก โรงพยาบาลพระสมุทรเจดีย์สวาทยานนท์ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกโดย การสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Sampling) จากบัตรคิวการเข้ารับบริการของโรงพยาบาลนั้นๆ ซึ่งสุ่มเลือกครั้งแรกเป็นเลขคู่ จากนั้นจึงเลือกเฉพาะบัตรคิวเลขคู่ จนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ โดยมีกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้

1. เป็นมารดาวัยรุ่นนอายุ 10-19 ปี หลังคลอดบุตรคนแรกที่มีอายุ 1-3 เดือน
2. เป็นคนไทย สื่อสารรู้เรื่องและสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้
3. ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์รวมทั้งสิ้น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลครอบครัวและการคลอดบุตร ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้การเป็นมารดา ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว ซึ่งได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณา และตรวจสอบโดยรวบรวมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มาหาค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (IOC : Item Objective Conguence Index) แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับกลุ่มมารดาวัยรุ่นนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นนำคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach'alpha coefficient) ซึ่งแบบสัมภาษณ์การรับรู้การเป็นมารดา และแบบสัมภาษณ์การสนับสนุนทางสังคม ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ .77 และ .89

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองร่วมกับผู้ช่วยเก็บข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลครบสมบูรณ์ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปในการหา

ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนการรับรู้การเป็นมารดาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากสามี การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวตนเอง และการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวสามี กับการรับรู้การเป็นมารดา โดยใช้สถิติหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. การรับรู้การเป็นมารดา ของมารดาวัยรุ่นนภายหลังคลอดบุตรคนแรก

พบว่า การรับรู้การเป็นมารดาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.91 (SD = 86) โดยมีระดับการรับรู้การเป็นมารดา ด้านการประเมินค่าที่ทำให้การเป็นมารดาประสบความสำเร็จระดับมากมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.57 (SD = 1.03) มีระดับการรับรู้การเป็นมารดา ด้านการมองบุตรเป็นศูนย์กลางระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.40 (SD = 90) มีระดับการรับรู้การเป็นมารดา ด้านการมีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไประดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.86 (SD = 1.00)

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก

พบว่าอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้การเป็นมารดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($r = .323$) การได้รับการสนับสนุนจากสามี มีความสัมพันธ์กับการรับรู้การเป็นมารดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($r = .363$) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวตนเอง มีความสัมพันธ์กับการรับรู้การเป็นมารดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($r = .320$) และการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวสามี มีความสัมพันธ์กับการรับรู้การเป็นมารดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($r = .261$)

3. ปัจจัยที่สามารถทำนายการรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก

พบว่า อายุของมารดาวัยรุ่น การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ได้แก่ การสนับสนุนที่ได้รับจากสามี การสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัวตนเอง การสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัวสามี ร่วมกันทำนายการรับรู้การเป็นมารดาโดยรวมร้อยละ 23.1 (Adjusted $R^2 = .231$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้การเป็นมารดามากที่สุดคือ อายุของมารดาวัยรุ่น (Beta = .296, p-value = .002)

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแยกอภิปรายดังนี้

1. การรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นนภายหลังคลอดบุตรคนแรก

จากการศึกษาพบว่า การรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นนภายหลังคลอดบุตรคนแรก มีการรับรู้การเป็นมารดา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมองบุตรเป็นศูนย์กลาง ด้านชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และ ด้านการประเมินค่าการเป็นมารดาประสบความสำเร็จ ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษา เคลมเมนส์ (Clemmens, 2003) สังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพในมารดาวัยรุ่นนยุโรป และเอเชีย พบว่า การรับรู้การเป็นมารดาในวัยรุ่นน เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านด้านบวกนั่นคือ การเป็นมารดาแม้จะมีความยากลำบาก ต้องทำบทบาททั้งการเป็นวัยรุ่นนและเป็นมารดา แต่ก็ช่วยให้มารดาวัยรุ่นนได้เปลี่ยนจากการนึกถึงภาระของตัวเอง เป็นนึกถึงการรับผิดชอบที่ต้องทำเพื่อลูกทำให้ตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น และการสนับสนุนทางสังคมยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตเกี่ยวกับชีวิต การเป็นมารดาในระดับที่มีความรับผิดชอบที่สูงในอเมริกา ส่วนสเปียร์ (Spears, 2007) ศึกษาเชิงคุณภาพในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นนอายุ 13-19 ปี ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรพิเศษเฉพาะสำหรับนักเรียนที่ตั้งครรภ์ ผลวิจัยพบว่า หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นนมีการรับรู้ด้านบวก ในการเป็นมารดาโดย มองว่าการตั้งครรภ์และการเป็นมารดา พร้อมทั้งต้องเรียนหนังสือไปด้วยเป็นสิ่งที่ดี และมีความมั่นใจในการทำบทบาททั้งสองบทบาท รวมทั้งยังสามารถลงสัมพันธภาพที่ดีกับบิดาของทารกได้ แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่มีพ่อ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่มีผลทำให้มีการรับรู้ทางบวกกับการตั้งครรภ์และการเป็นมารดาภายหลังคลอด คือ การได้รับการสนับสนุนจากมารดาของวัยรุ่นน รัชณี ครอบระวะ (2549) ศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นนที่มีบุตรคนแรก ระยะหลังคลอด 6-10 สัปดาห์ ที่พำนักมารดาจิตเวชชนที่คลีนิคเด็กดีโรงพยาบาลนครปฐมจำนวน 92 คน พบว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นน ที่มีบุตรคนแรก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับวัจมันย์ สุขานววัฒน์ (2541) ศึกษาความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การรับรู้พฤติกรรมทารกพฤติกรรมทารก สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสและการแสดงบทบาทการเป็นมารดาในมารดาวัยรุ่นนหลังคลอด กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาวัยรุ่นนในระยะหลังคลอด 4-6 สัปดาห์ จำนวน 150 ราย ณ โรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร 5 แห่ง พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูงการรับรู้พฤติกรรมทารก และสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี มีการแสดงบทบาทการเป็นมารดาอยู่ในเกณฑ์ดี

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และร่วมกันทำนายการรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก

จากการศึกษาพบว่าอายุ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ได้แก่ การสนับสนุนที่ได้รับจากสามี การสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัวตนเอง การสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัวสามี ทั้งสี่ปัจจัย แต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่น ที่มีบุตรคนแรก และเมื่อนำเข้าสมการ วิเคราะห์หาอำนาจการทำนายพบว่า ปัจจัยทั้งที่สามารถร่วมกันทำนายการรับรู้การเป็นมารดาโดยรวมร้อยละ 23.1 ($\text{Adjusted } R^2 = .231$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้การเป็นมารดามากที่สุดคือ อายุของมารดาวัยรุ่น ($\text{Beta} = .296$) รองลงมา คือการสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัวตนเอง การสนับสนุนที่ได้รับจากสามี การสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัวสามี ($\text{Beta} = .265$, $\text{Beta} = .140$, $\text{Beta} = .118$ ตามลำดับ) นั้นแสดงว่าอายุที่มากขึ้นย่อมส่งผลให้เกิดการรับรู้การเป็นมารดาในระดับมาก และเมื่อมารดาวัยรุ่นได้รับการสนับสนุนจากสามี จากบุคคลในครอบครัวเดิมของตนเองและจากบุคคลในครอบครัวเดิมของสามี ทั้งทางด้านอารมณ์ ด้านประเพณีเปรียบเทียบ ด้านข้อมูลและข่าวสาร ด้านอุปกรณ์ สิ่งของเงินแรงงาน และทรัพย์สิน สามารถช่วยเสริมให้ค่าการรับรู้การเป็นมารดาเท่ากับมารดาวัยรุ่น โดยการกระตุ้นพฤติกรรมของมารดาในการดูแลบุตรไม่ว่าจะพัฒนาการให้สัมผัส และเกิดทักษะในการดูแลบุตรมีก บารัก ความผูกพันมากกว่ามารดาวัยรุ่นที่ต้องเลี้ยงบุตรเองตามลำพัง ซึ่งก็สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของไทยที่ยังคงมีเรดูแลเจ้าลูกในระบบของครอบครัวขยาย มารดายังคงดูแลบุตรสาวเมื่อยามที่ตั้งครรภ์และมาคลอดบุตรซึ่งเป็นภาพที่พบเห็นได้บ่อยในโรงพยาบาล นั่นคือ การที่มารดาเป็นเพื่อนบุตรสาวขณะมาฝากครรภ์ การให้การดูแลเมื่อมาคลอด และหลังคลอด ทั้งด้านกำลังใจ การเตรียมเรื่องอาหาร และการดูแลสุขภาพของมารดาวัยรุ่น และบุตร เป็นต้น

การศึกษาของยาลักทอลล์ เสรีเสถียร (2543) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของการเป็นมารดา ในระยะตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่น พบว่า อายุของวัยรุ่นที่มากขึ้น จะมีการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของการเป็นมารดาได้มากกว่าวัยรุ่นที่มีอายุน้อย เช่นเดียวกับดีวิตโต้ (Devito, 2007) ที่พบว่าอายุของวัยรุ่นที่มากขึ้นจะส่งผลต่อการรับรู้การเป็นมารดาได้ดีกว่ามารดาวัยรุ่นที่อายุน้อย และการเป็นมารดาคือการรับรู้บทบาทของตนเองโดยการแสดงออกด้านพฤติกรรม ซึ่งต้องเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง และการได้เป็นมารดาครั้งแรกนั้น หากได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จะส่งผลต่อการรับรู้การเป็นมารดาที่ดีก่อให้เกิดความมั่นใจและพึงพอใจในการเลี้ยงดูบุตรตลอดจนการมองว่าบุตร คือ หนึ่งใน

ดวงใจของคน และวัยรุ่นยังมองว่าบุคคลที่มีความสำคัญในการสนับสนุนตน ได้แก่ สามี บิดา มารดา ญาติพี่น้อง เป็นต้น

ส่วน สิริภคณ์ท์ จันทรวัดนพันธ์ (2544) พบว่ามารดาวัยรุ่นสามารถปฏิบัติพัฒนาการ ในการเลี้ยงดูบุตร ได้ดีจากการได้รับการสนับสนุน จากมารดาตนเองและสามี ประกอบกับการที่ มารดาวัยรุ่นมีสัมพันธภาพที่ดีกับสามี จะช่วยให้สามารถแสดงบทบาทการเป็นมารดาได้ในระดับดี (วิจักษณ์ สุขวนวัฒน์, 2541) นั่นหมายถึงการที่มารดาวัยรุ่นสามารถที่จะปฏิบัติพัฒนาการการเป็นมารดา ได้ดีนั้น ต้องอาศัยการสนับสนุนจากสามี บิดามารดาซึ่งการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จะเป็นสื่อให้บุคคลเชื่อว่าตนมีคุณค่า รู้ว่าตนเองมีคุณค่า และมีเครือข่ายที่จะให้การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน (สุรินทร กลัมพพร, ขรณี สิทธิสุนัน, สุธรรม นันทมงคลชัย, 2545)

สรุปได้ว่าเมื่อวัยรุ่นต้องมาเป็นมารดาแล้ว หากได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากสามี และจากครอบครัวทั้งสองฝ่ายจะช่วยส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่น สามารถทำหน้าที่มารดาได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสิ่งสำคัญ ก็คือในกลุ่มวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์มีอายุที่มากขึ้นจะมีความพร้อมในการเป็นมารดา ดีกว่าวัยรุ่นที่อายุน้อย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า มารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรกนั้นมีการรับรู้การเป็นมารดา ในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้การเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก คือ อายุ ของมารดาวัยรุ่น และการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย การได้รับการสนับสนุนจากสามี จากบุคคลในครอบครัวของตนเอง และจากบุคคลในครอบครัวของสามี จึงเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลดังนี้

1. จัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเป็นมารดาของกลุ่มมารดาวัยรุ่น โดยจัดตั้งคลินิก เฉพาะสำหรับกลุ่มหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและจัดโปรแกรมที่กระตุ้นและส่งเสริมการเป็นมารดาโดยใช้ สามี ครอบครัวของมารดาวัยรุ่น และครอบครัวของสามีได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว โดยอาจ เริ่มตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์และต่อเนื่องในระยะหลังคลอดทั้งใน โรงพยาบาลและที่บ้าน
2. พยาบาลและบุคลากรสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพมารดาวัยรุ่นควรส่งเสริม ให้สามี ครอบครัวของวัยรุ่นเอง และครอบครัวของสามีให้การสนับสนุนทางสังคมแก่มารดาวัยรุ่น ในทุกมิติอย่างเพียงพอ เพื่อส่งเสริมการรับรู้การเป็นมารดาและพฤติกรรมการเป็นมารดาของกลุ่ม มารดาวัยรุ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้การเป็นมารดาของกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลให้ครอบครัวและมีความพึงพอใจ
2. ศึกษารูปแบบหรือการจัดกิจกรรมในการให้การพยาบาล เพื่อส่งเสริมการรับรู้การเป็นมารดาในกลุ่มมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก โดยการศึกษาให้ครอบครัวทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน